

Ks. Krzysztof Bielawny Gietrzwałd

Katolicy i luteranie w Kamieńcu (pow. Susz) od XIII stulecia

Wprowadzenie

Początki chrześcijaństwa w Kamieńcu i okolicznych miejscowościach datowane są na połowę XIII stulecia. Obszar, na którym lokowano Kamieniec, do reformacji był własnością kapituły pomezkańskiej. Przed reformacją mieszkańcy Kamieńca, wówczas Habersdorf, przynależeli do parafii w Suszu. Przed reformacją w Kamieńcu nie było świątyni. Pierwszą świątynię wybudowano w Kamieńcu na początku XVII stulecia, zaś pierwszym stałym duszpasterzem Kościoła luterskiego był Andrzej Kofnatus.

Złoty okres w dziejach Kamieńca przypadł na XVIII stulecie, to wówczas wzniesiono nową świątynię i pałac. Od roku 1718 dotychczasowa nazwa Habersdorf została zamieniona na Finckenstein i w takim brzmieniu przetrwała do końca II wojny światowej. Od roku 1945 nosi nazwę Kamieniec.

Świątynię luterską w Kamieńcu i Olbrachtowie przejął do kultu katolickiego w roku 1946 ks. Stanisław Baranowski, proboszcz parafii p.w. św. Rozalii w Suszu. Ks. bp Tomasz Wilczyński, biskup diecezji warmińskiej, w 1957 r. utworzył nową parafię w Kamieńcu, pierwszym stałym duszpasterzem parafii rzymskokatolickiej w parafii kamienieckiej mianowano ks. Lucjana Gelerta. W 1994 r. parafia pomniejszyła się o wiernych skupionych wokół kościoła w Olbrachtowie. Od tego czasu świątynię obsługują duchowni z Susza. Ks. proboszcz Wiesław Szymankiewicz w 1989 r. wybudował kaplicę dojazdową p.w. Dobrego Pasterza w Lubnowych i w byłej szkole w 1992 r. zorganizował punkt kapliczny p.w. św. Brata Alberta w Bornicach.

Początki i właściciele Kamieńca

Pierwsza wzmianka o pruskiej osadzie pod nazwą Cletza pojawia się 3 lutego 1289 r., zaś kolejna dopiero 1 stycznia 1339 r. z okazji wystawienia dokumentu lokacyjnego wsi Ulnowo, przy opisie granic. Pierwsza nam znana nazwa miejscowości to Habersdorf (Hawirdorf). Właścicielem Kamieńca była kapituła pomezkańska, która sprzedała majątek kamieniecki 4

października 1405 r.¹. W roku 1414 niewielką wioskę zniszczył pożar, który wzniecali Polacy. Przyszedł czas odbudowywania domostw, co wymagało sporo nakładu pracy i środków. Mimo trudności, po kilku latach w wiosce stały nowe domy świadczące o zaradności i pracowitości mieszkańców.

Niebawem po reformacji, 13 listopada 1532 r., Habersdorf został przekazany przez księcia Alberta Hohenzollerna biskupowi Jerzemu von Polenz, ten zaś w 1547 r. przekazał wioskę Balthasarowi von Köckeritz. Niedługo wioską zarządzał Balthasar von Köckeritz, 7 lipca 1567 r. ponownie zarządem wioski zajęła się rodzina von Polentz. Od 18 października 1653 r. nowym właścicielem Habersdorf został Jonas Kazimierz baron Eulenburg, który kupił Habersdorf za 42 tys. talarów.

Okres luterański

Po przyjęciu nauki Marcina Lutra w Prusach w 1525 r. mieszkańcy Kamieńca i okolicznych miejscowości przynależeli do parafii w Suszu. Pierwszym luterańskim duchownym głoszącym nową naukę w parafii suskiej był Lossenbeck, który posługiwał do 1534 r. Jego następcą był Jan Althaus, swą posługę w Suszu zakończył w roku 1553.

Pierwszym stałym duchownym w Kamieńcu był Andrzej Kofnatus, który posługiwał w latach 1602-1612. Niebawem po przybyciu proboszcza, wybudowano niewielką drewnianą świątynię, krytą słomą. Jego zasługą było zorganizowanie nowego okręgu duszpasterskiego. Młody pastor podjął się wielu działań duszpasterskich, które wzbudziły wśród mieszkańców parafii ogromną życzliwość i zaufanie. Nowa świątynia w każdą niedzielę i święta zapełniała się wiernymi, którzy pokonywali kilka kilometrów, by słuchać Słowa Bożego. Pastor Kofnatus urodził się w Grudziądzu 22 marca 1572 r., pochodził z polskiej rodziny szlacheckiej. Od roku 1596 był rektorem szkoły w Grudziądzu. Po ordynacji objął parafię w Kamieńcu, po dziesięciu latach duszpasterzowania, w 1612 r. rozpoczął duszpasterzowanie w Nebrowie², zaś w 1625 r. rozpoczął posługę duszpasterską jako proboszcz w Węgorzewie, tam też zmarł 16 sierpnia 1630 r.³. Nie znamy z imienia i nazwiska duszpasterza z lat 1612-1623. Od 1623 r. proboszczem w Kamieńcu był Andrzej Stephani⁴, który przybył tu z parafii kobańckiej. Duszpasterzował przez dwa lata, w tym też czasie był konrektorem szkoły w Kwidzynie. Parafię w Kamieńcu opuścił w 1625 r.⁵. W wyniku wojen szwedzkich pomniejszyła się liczba duchownych, wiele kościołów zostało zniszczonych, ucierpiała także parafia w Kamieńcu. W latach 1625-1692 wierni parafii kamienieckiej przynależeli do parafii w Suszu.

¹ Zob. J. Wiśniewski, *Kościoty i kaplice na terenie byłej diecezji pomezkańskiej 1243-1821*, Elbląg 1999, s. 183.

² Zob. A. D. Heinrich, *Kurzgefaßte Nachrichten von allen seit der Reformation an den lutherischen Kirchen in Ostpreußen gestandnen Predigern*. Königsberg 1777, s. 504.

³ Zob. F. Moeller, *Altpreussisches evangelisches Pfarrerbuch von der Reformation bis zur Vertreibung im Jahre 1945*, Band 1, Hamburg 1968, s. 172.

⁴ Ibidem, s. 172.

⁵ Zob. A. D. Heinrich, *Kurzgefaßte Nachrichten*, s. 504.

Opiekę duszpasterską nad wiernymi parafii suskiej i kamienieckiej oraz Olbrachtowa sprawował proboszcz z Susza pastor Enoch Hutzing. Duszpasterzował w latach 1626-1628⁶. Kolejnym proboszczem w Suszu był Michał Meltzer, duszpasterzował w latach 1627-1633. Do Susza przybył z Miłomłyna⁷. Pastor Krzysztof Bolduan opiekę duszpasterską nad wiernymi w Suszu i Kamieńcu sprawował w latach 1633-1636. Kolejnymi duszpasterzami w Suszu i Kamieńcu byli: Jakub Rotarius (1636-1639); Andrzej Scarbitius (1639-1660), Jan Oye (1661-1677) i Jan Escher (1678-1692).

W roku 1692 do Kamieńca przybył Bernhard Reich, parafię objął 13 kwietnia⁸. Drewniana świątynia była w opłakanym stanie: dach dziurawy, w ścianach szczeliny, belki zniszczone przez korniki. Pilna więc była potrzeba budowy nowego kościoła, ale kasa parafialna świeciła pustkami. Mimo trudnej sytuacji, na początku XVIII stulecia pojawiła się nadzieja. Nowy właściciel Kamieńca, Alberecht Finck von Finckenstein nabył w 1706 r. całą posiadłość od Eulenburgów. Nowy właściciel, widząc potrzeby duchowe mieszkańców i podupadły kościół, podjął decyzję o budowie nowej świątyni w Kamieńcu. Warto tu nadmienić, że budowa dość okazałej świątyni nie trwała długo, w roku 1716 odprawiono w niej już pierwsze nabożeństwo, zaś dwa lata później dobudowano do niej wieżę⁹. Uroczystość poświęcenia świątyni i masywnej wieży odbyła się 5 października 1718 r. Budynek kościoła jest orientowany, ołtarz umieszczony jest od strony zachodniej. Świątynia miała taką samą elewację zewnętrzną jak pałac i inne budynki całego zespołu pałacowego.

Na wieży kościelnej umieszczono dwa dzwony. Większy dzwon o średnicy 89 cm, na kręgu ornamentowany z widniejącym napisem: *Wzywam was do modlitwy i jestem głosem życia*. Dalej czytamy: *Ile razy mnie słyszycie, chodźcie bez ociągania się*. Na sercu dzwonu odnajdujemy zapis: *MDCCXVIII odlał mnie Johann Dormann w Królewcu*. Na ścianie dzwonu widnieje napis: *Ten dzwon kazał odlać na chwałę Bożą wysoko urodzony Albrecht Conradt Finckenstein hrabia Rzeszy von Rosenau etc. etc. dziedzic na Finckenstein, Peterkau, Gehrken mianowany generał-lejtnant piechoty jego królewskiego majestatu w Prusach, gubernator twierdzy i portu Kłajpedy, pułkownik pułku piechoty, rycerz orderu św. Jana (zakonu maltańskiego) desygnowany w Comptorey Litzen*. Na mniejszym dzwonie odnajdujemy zapis: *Me fecit Michael Wittwerck Gedani. Sit nomen domini benedictum* i dalej *Ten dzwon podarował Karol Fryderyk Gleichhorn Meltzer i piwowar w majątku Finckenstein dla tego kościoła i ku chwale Bożej w 1727 r*. Zaś na odwrotnej stronie płaszcza dzwonu widnieje scena z ukrzyżowania.

Wnętrze świątyni jest bogato uposażone. Szesnaście korynckich kolumn podtrzymuje oryginalne sklepienie beczkowe. Sześć kolejnych kolumn, choć znacznie mniejszych, podtrzymuje nasadę nad ołtarzem. Pierwotnie ambona umieszczona była w ołtarzu głównym, znajdując się nad mensą ołtarzową. Obecnie przylega do bocznej kolumny. Prospekty organowe

⁶ Zob. A. D. Heinrich, *Kurzgefaßte Nachrichten*, s. 499-500. Przed przybyciem do Susza, był proboszczem w Gdańsku. W późniejszych latach był profesorem teologii w Rostoku. Zmarł mając 80 lat, 7 czerwca 1678 r.

⁷ Zob. F. Moeller, *Altpreussisches evangelisches*, s. 85.

⁸ Ibidem, s. 504.

⁹ Zob. J. Wiśniewski, *Kościół i kaplice na terenie byłej diecezji pomezkańskiej 1243-1821*, Elbląg 1999, s. 183.

znajdują się na balkonach nad ołtarzem, z tym, że jeden z nich był właściwym instrumentem, a drugi umieszczono dla zachowania symetrii.

Do dnia dzisiejszego widoczna jest łoża kolatorska, umieszczona w emporze nad wejściem do świątyni. Pierwotnie oszklona była w całości, obecnie pozostały tylko fragmenty szklanych ścian. Przeznaczona była dla patrona świątyni i całej jego rodziny.

Świątynia, będąc kościołem dworskim, miała także w podziemiach nekropole dla rodu Finckenstein. Kryptę wybudowano pod zakrystią, w której pochowano członków rodziny Finckenstein i Donów. W dawnej krypcie pod zakrystią kościoła znajdowało się kilka trumien z tabliczkami, pierwsze trzy pokryte czerwonym paliuszem, a mianowicie:

1. Albrecht Conradt, hrabia Rzeszy von Finckenstein królewsko-pruski generał-feldmarszałek, ur. w Sarnowie w roku 1660, zmarł w Berlinie 16 grudnia 1735 r. Tarcza z trofeami.
2. Fryderyk Ludwik, hrabia Rzeszy von Finckenstein, generał-lejtnant pp., ur. Berlin 6 maja 1703 r., zm. W Finckenstein 16 marca 1785 r. Tarcza z trofeami i tarcza z herbem.
3. Albertyna Maria, z domu hrabina Rzeszy z Finckelstein-Gilgenburg z męża hrabina Rzeszy z Finckenstein – Finckenstein, ur. w Preußisch Mark 23 lipca 1719 r., zm. w Schlobitten 7 maja 1792 w wieku 73 lat.
4. Luiza Fryderyka Juliana, hrabina Rzeszy i hrabina z Dohna Wartenburg, Schlobitten, ur. w Finckenstein 26 maja 1774, zm. tamże 25 sierpnia 1801.
5. Fryderyk Aleksander, burgrabia i hrabia z Dohna. Marszałek Królestwa Prus, rycerz zakonu czarnego orła, na Schlobittem, Prökelwitz i Finckenstein, ur. Królewiec 6 lipca 1741, zm. Finckenstein 8 kwietnia 1810.
6. C.H. Burgrabia i hrabia z Dohna, ur. 13 maja 1789, zm. w Niedziele Wielkanocną 1821.

Na frontonie wieży, nad głównym wejściem do kościoła umieszczono herb fundatora świątyni z łacińskim mottem: *Ex Duris Gloria (Z trudów chwała)*, zaś pod herbem widnieje łaciński napis, który w tłumaczeniu polskim brzmi: *Gmach ten Bogu poświęcony wznosił Albrecht Conrad z Finckenstein Hrabia Świętego Cesarstwa Rzymskiego generał wojsk Króla Prus i Rycerz zakonu Joannitów w roku ery chrześcijańskiej 1716.* Warto kilka słów poświęcić Albertowi Konradowi Finckensteinowi, urodził się 30 października 1660 r. w Sarnowie w powiecie działdowskim. Swoją karierę wojskową rozpoczął w armii francuskiej w roku 1677. Mając lat 29 wstąpił do wojska elektora brandenburskiego i został majorem pułku piechoty księcia elektora. Udział w wielu wyprawach wojennych sprawił, że cesarz nadał mu 4 lutego 1710 r. tytuł hrabiowski Rzeszy. Od 1718 r. był pierwszym wychowawcą następcy tronu,

późniejszego króla Fryderyka Wielkiego¹⁰. W roku 1733 został mianowany feldmarszałkiem. Zmarł w Berlinie 16 grudnia 1735 r.¹¹.

Po zakończeniu budowy świątyni, w 1716 r. trwały przygotowania do budowy pałacu w stylu francuskiego baroku. Prace budowlane trwały cztery lata. W roku 1720 w pałacu zamieszkali pierwsi mieszkańcy. Warto tu nadmienić, że rodzina Finck Finckenstein to liczny ród magnacki, który posiadał wiele zamków, dworów i dworków wiejskich w wielu miejscowościach. Po wyborze Kamieńca na swą rezydencję dotychczasowa niemiecka nazwa Habersdorf, została zmieniona na Finckenstein, warto tu dodać, że na życzenie króla Prus Fryderyka Wilhelma I w 1718 r.

Do pałacu przylegał pięknie urządzony ogród na wzór francuski z romantyczną grotą. Powszechnie wskazywano, że był to wschodniopruski Wersal.

Po wybudowaniu nowej świątyni wierni byli dumni ze swego pięknego kościoła, który podziwiali wielu mieszkańców okolicznych parafii. W latach 1733-1772 proboszczem w Kamieńcu był Jan Jakub Mading, który duszpasterzował niespełna czterdzieści lat¹². Od roku 1753 sąsiednia parafia w Albrechtowie została zlikwidowana i stała się filią parafii kamienieckiej¹³. Pastor Mading z tego powodu miał więcej obowiązków niż jego poprzednik. W kościele filialnym nabożeństwa odprawiał w co trzecią niedzielę¹⁴. Do parafii kamienieckiej Mading przybył z parafii Rodowo (urodził się w Wilkowie, w pow. Kętrzyn, 26 grudnia 1707 r.), ordynowany w lipcu 1732 r.¹⁵. Po roku pracy w Rodowie, mając 26 lat, w pełni sił przybył do parafii kamienieckiej, by podjąć posługę duszpasterską w dwóch kościołach. Jego duszpasterzowanie przypadło na dość ciekawe czasy, był świadkiem częstych pobytów króla pruskiego Fryderyka Wilhelma I w pałacu w Kamieńcu, a także w świątyni parafialnej w Kamieńcu na niedzielnych nabożeństwach. Król pruski Fryderyk Wilhelm I był protektorem odnowy luteranizmu, wspierał wszechstronne działania pietyzmu, toteż nie zaniedbywał swych obowiązków religijnych¹⁶. Pastor Jan Jakub Mading przeżył 65 lat, zmarł 13 czerwca 1772 r.¹⁷. Spoczął na cmentarzu w Kamieńcu.

Pastor Gotfried Wilde był kolejnym proboszczem w Kamieńcu, duszpasterzował w latach 1773-1806¹⁸. Urodził się 13 stycznia 1743 r. w Miłomłynie. Od 1769 r. był rektorem szkoły w Ostródzie. Po ukończeniu studiów teologicznych na Albertynie w Królewcu, 30 czerwca 1773 r. został ordynowany w kościele zamkowym w Królewcu. Uroczyste

¹⁰ Zob. S. Salmonowicz, *Fryderyk Wielki*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2006.

¹¹ Zob. E. Lippe-Weissenfeld, *Finckenstein, Albrecht Konrad Reichsgraf Fink*, w: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 7, Leipzig 1877, s. 20.

¹² Zob. F. Moeller, *Altpreussisches evangelisches*, s. 173.

¹³ Zob. A. Harnoch, *Chronik und Statistik der evangelischen Kirchen in den Provinzen Ost - und Westpreussen*, Neidenburg 1890, s. 524.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Zob. A. D. Heinrich, *Kurzgefaßte Nachrichten*, s. 419.

¹⁶ Zob. Stanisław Salmonowicz, *Fryderyk Wielki*, Wrocław 2006, s. 48.

¹⁷ Zob. A. D. Heinrich, *Kurzgefaßte Nachrichten*, s. 504.

¹⁸ Zob. F. Moeller, *Altpreussisches evangelisches*, s. 173.

wprowadzenie w urząd proboszczowski w świątyni kamienieckiej odbyło się w 12. Niedzielę po Trójcy Świętej¹⁹.

Kolejny pastor Jan Krystian Schultz duszpasterzował tu w latach 1807-1827. Początki jego posługi duszpasterskiej w nowej parafii zbiegły się z pobytem w Kamieńcu Napoleona, który w pałacu urządził swą kwaterę i spędził tam ponad trzy miesiące, mieszkał od 1 kwietnia do 6 czerwca 1807 r. wraz ze swą metresą Marią Walewską. Wojska napoleońskie nie zniszczyły zabudowań gospodarczych ani świątyni w Kamieńcu. Pobyt Napoleona bowiem ochronił świątynie i okoliczne wioski przed barbarzyństwem wojsk francuskich. Warto tu nadmienić, że wojska francuskie, przechodząc przez wioski, grabiły wszystko co cenne, zaś ze świątyń urządziły stajnie dla swych koni, a w czasie zimy ogrzewały się pałac wyposażeniem kościołów pruskich. Pastor Jan Krystian przeżył tu także czas żałoby, kiedy to zmarła jego żona 26 kwietnia 1817 r. Spoczęła na cmentarzu przykościelnym, jej nagrobek zachował się do dnia dzisiejszego.

Od roku 1827 w parafii kamienieckiej duszpasterzował Fryderyk Wilhelm Leistico. Opiekę duszpasterską nad wiernymi sprawował przez 33 lata²⁰. Cieszył się szacunkiem u swych wiernych, był dobrym i chętnie zapraszany kaznodzieją. W tym też czasie, w połowie lat osiemdziesiątych XIX stulecia, przeprowadzono renowację wieży kościelnej. Podwyższono nasadę i wybudowano galerię widokową.

Kolejny pastor Jan Benjamin Baske duszpasterzował w Kamieńcu w latach 1860-1897. Był to czas tworzenia szkół elementarnych na terenie parafii. Pod koniec XIX stulecia było ich dwadzieścia²¹. Do parafii należało także 77 ha i 6 arów ziemi rolnej. Najczęściej ziemia parafialna była wydzierżawiana²². Zaslugą pastora było wybudowanie nowej pastorówki w roku 1871.²³

Następcą Baskego na urzędzie proboszczowskim w Kamieńcu był Gottfried Berndt, posługiwał w latach 1897-1911²⁴. Przez kolejny rok w Kamieńcu duszpasterzował Gottlieb Brunon Grzegorz Dohring, który opuścił parafię w roku 1912. Znacznie dłużej proboszczem był Karol Scheffen, posługujący w parafii w latach 1912-1926. Nie był to łatwy czas pracy duszpasterskiej, okres I wojny światowej wymusił na wiernych i proboszczu podjęcie wielu akcji charytatywnych, które mobilizowały parafian do wielu wspólnych działań. Przez swe zaangażowanie w dzieła miłosierdzia, pastor Scheffen zdobył ogromny szacunek u swych parafian i mieszkańców pałacu. Po opuszczeniu parafii przez pastora Karola, na urzędzie proboszczowskim przez dwa lata był wakat. W roku 1926 parafia kamieniecka wraz ze swym dojazdem w Albrechtowie liczyła około 3120 wiernych²⁵.

¹⁹ Zob. A. D. Heinrich, *Kurzgefaßte Nachrichten*, s. 504.

²⁰ Zob. F. Moeller, *Altpreussisches evangelisches*, s. 173.

²¹ Zob. A. Harnoch, *Chronik und Statistik*, s. 524.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Zob. F. Moeller, *Altpreussisches evangelisches*, s. 173.

²⁵ Zob. Deutsches Kirchliches Adressbuch, Berlin 1927, s. 105.

**Luteranie i katolicy w granicach parafii luterańskiej
Kamieniec (niem. Finckenstein) na dzień 16 czerwca 1925 r.**

Lp.	Miejscowość	Luteranie	Katolicy
1.	Bornice (niem. Bornitz)	370	19
2.	Kamieniec (Finckenstein)	1708	50
3.	Małe Olbrachtowo (Klein Albrechttau)	710	11
4.	Różnowo (Rosenau)	335	4
	Razem:	3123	84

Źródło: *Gemeindelexikon für den Freistaat Preußen*, Band I, Berlin 1931, s. 135-137. *Deutsches Kirchliches Adressbuch. Ein kirchlicher Führer durch die evangelischen Landeskirchen Deutschlands. Unter Mitarbeit der kirchlichen Behörden.* 1. Ausgabe, Jahrgang 1927, Berlin 1927, s. 105.

W granicach parafii Kamieniec w połowie lat dwudziestych XX stulecia mieszkało około 3200 osób. Luteranie z ogólnej liczby mieszkańców stanowili prawie 97%, zaś katolicy niewiele ponad 2%. Warto tu nadmienić, że wierni Kościoła rzymskokatolickiego przynależeli do parafii w Suszu. Największą miejscowością w parafii był Kamieniec liczący około 1760 mieszkańców, zaś najmniejszą Różnowo, skupiające w swych granicach administracyjnych około 340 osób. Najliczniejsza grupa wiernych Kościoła katolickiego mieszkała w Kamieńcu - 50 osób.

Pastor Gerhard Laudien²⁶ był proboszczem kamienieckim w latach 1930-1936²⁷. Nie był to łatwy czas dla Kościoła. Umacniał się bowiem nazizm hitlerowski, niszczone wszystko to, co wiązało się z chrześcijaństwem, zaś opornych aresztowano i osadzano w obozach. W najtrudniejszym czasie przyszło duszpasterzować Kurtowi Kleinhansowi, od 1937 do 1945 r. Przed przybyciem do Kamieńca duszpasterzował w parafii Sköre²⁸ (obecnie Городково, Gorodkowo) w północnej części Prus Wschodnich.

W czasie trwającej wojny w Kamieńcu jak i w okolicznych wioskach życie toczyło się normalnie. Jedynie o działaniach wojennych donosiła prasa, w wielu gospodarstwach pojawili się robotnicy przymusowi, czy też częściej było widać młodzieńców w mundurach wojskowych. Dopiero jesień 1944 r. przyniosła zmiany w Prusach Zachodnich. Pojawiali się uciekinierzy z północnej części Prus Wschodnich. Coraz częściej przez wioski przetaczały się oddziały wojskowe. Zaś styczeń 1945 r. był czasem masowej ucieczki mieszkańców do Niemiec Zachodnich. Parafię opuścił także pastor Kurt Kleinhans. W parafii pozostała tylko niewielka

²⁶ Zob. A. Lengsfeld, Ingrid Lauden, neue Berliner Kirchenchefen, Berliner Zeitung 1994, z 8 II.

²⁷ Zob. F. Moeller, *Altpreuussisches evangelisches*, s. 173.

²⁸ Obecnie po kościele nie ma śladu, choć w czasie działań wojennych w 1944 r. nie został zniszczony. Po zakończeniu II wojny światowej w świątyni urządzono magazyn i suszarnię ziarna. W 1979 r. zburzono kościół, a na miejscu świątyni wybudowano dojarnię. Obecnie nie ma także dojarni. Stoją dwie walące się szopy drewniane.

grupa parafian, najczęściej starszych albo schorowanych, którym trudno było udać się w daleką drogę przy siarczastych mrozach.

Początki działalności duszpasterskiej Kościoła katolickiego w Suszu w XIX stuleciu

Po reformacji w 1525 r. niewielka grupa wiernych Kościoła rzymskokatolickiego w Kamieńcu i okolicznych miejscowościach pozbawiona była przez długie lata stałej opieki duszpasterskiej. Dopiero po wybudowaniu koszar wojskowych na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XIX stulecia w Suszu, pojawiła się okazja opieki duszpasterskiej nad ludnością katolicką w Suszu i okolicznych miejscowościach. Wśród żołnierzy w garnizonie wojskowym było także sporo katolików. Toteż od 1832 r. w kościele ewangelickim w Suszu duchowni z Dzierzgonia dwa razy w roku sprawowali nabożeństwa katolickie, zaś od 1856 r. cztery razy w roku. Niestety, przyszedł czas, kiedy zakazano katolikom spotykać się w kościele ewangelickim na modlitwie. Jednak determinacja ludności katolickiej była tak duża, że na Mszach św. spotykali się w domu prywatnym. Po utworzeniu parafii w Iławie w 1860 r. opiekę duszpasterską nad katolikami Susza i okolicznych miejscowości, także Kamieńca, przejęli duchowni z parafii iławskiej. Z czasem warunki lokalowe okazały się nie wystarczające. Przybywało katolików, była potrzeba podjęcia nowego rozwiązania. W 1867 r. zakupiono plac nieopodal jeziora pod budowę kaplicy. Fundusze na ten cel przeznaczyła fundacja św. Bonifacego i św. Wojciecha²⁹. Po wybudowaniu kaplicy pierwszym stałym duszpasterzem, który do Susza przybył w 1870 r., był ks. Franciszek Loeper. W Suszu duszpasterzował przez czternaście lat. Praca duszpasterska w diasporze nie była łatwa, odległości do kościoła były duże, wierni rozproszeni w wielu miejscowościach, mimo tak trudnych warunków, ks. Franciszek z entuzjazmem podejmował swe obowiązki kapłańskie, by gromadzić na niedzielnych mszach św. wiernych. Starał się odwiedzać rodziny katolickie kilka razy w roku, by poznawać swych parafian.

Z czasem kaplica okazała się za małą, toteż powiększono ją w 1891 r. i dotychczasowa placówka misyjna w Suszu, 21 lutego 1902 r. otrzymała prawa parafialne. Podjęto starania o uzyskanie pozwolenia na budowę kościoła. Po uzyskaniu wszelkich pozwoleń rozpoczęto budowę świątyni. Kamień węgielny poświęcono 26 lipca 1904 r. Uroczystość poświęcenia nowego kościoła zgromadziła rzesze wiernych. Nową świątynię poświęcił 5 grudnia 1905 r. wikariusz generalny z Pelpina ks. dr Klemens Lüdtke³⁰. Konsekracji kościoła p.w. Św. Rozalii dokonał biskup warmiński Augustyn Bludau 4 czerwca 1923 r. W połowie lat dwudziestych XX stulecia parafia suska liczyła około 850 wiernych.

Przez kilkanaście lat parafia prowadziła szkołę katolicką, jednak trudności finansowe i brak odpowiedniej liczby dzieci zmusiły proboszcza do zlikwidowania szkoły w drugiej dekadzie XX stulecia.

W roku 1929 w Suszu założono stację Caritas diecezji warmińskiej w niewielkim domku. Pomoc potrzebującym niosły dwie siostry ze Zgromadzenia Sióstr Św. Elżbiety³¹, które na stałe

²⁹ Zob. W. Barczewski, *Nowe kościoły na Mazurach*, Olsztyn 1926, s. 99.

³⁰ Zob. P. Romahn, *P. Romahn, Die Diaspora der Diözese Ermland*, Braunsberg 1927, s. 121.

³¹ Zob. W. Łazowski, *Organizacja kościelna diecezji warmińskiej w latach 1918-1945*, Olsztyn 2013, 82.

mieszkały w Suszu. Opiekowały się przede wszystkim osobami starszymi i chorymi, odwiedzając je w domach i przyjmując w swoim domu zakonnym³².

W roku 1931 w diecezji warmińskiej w swych szeregach dość sporą grupę gromadziły organizacje katolickie. Skupiały się w 138 kongregacjach, licząc 10 850 członków. Także jedna z kongregacji katolickich istniała w Suszu. W 1927 r. liczyła 18 członków³³.

Ostatnim duszpasterzem z okresu przedwojennego był Józef Kraft, duszpasterzował w parafii suskiej od 1938 r. Parafię Susz opuścił w roku 1945.³⁴

Po II wojnie światowej

Po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. rozpoczął się exodus ludności z różnych stron Polski na dawne Prusy Wschodnie. Osadnicy zajmowali gospodarstwa poniemieckie, a opustoszałe świątynie poewangelickie zajmowano i przeznaczano do kultu katolickiego. Tak też było w Kamieńcu i Olbrachtowie. Osadnicy chętnie zajmowali gospodarstwa w miejscowości, gdzie był kościół, oczekiwali na kapłana, który wraz z nimi będzie budował nową rzeczywistość i będzie czuwał nad ich życiem duchowym i moralnym. Jednak w pierwszych powojennych latach brakowało duchownych, wierni ślali petycje do kurii biskupiej w Olsztynie, prosząc o przysłanie księdza, jednak często ich prośby nie mogły być spełnione, ponieważ brak było księży. Zarówno kościół w Kamieńcu, jak i w Olbrachtowie przez kilka lat powojennych obsługiwali księża z Susza. Pierwsze katolickie nabożeństwa w kościele w Kamieńcu i w Olbrachtowie odprawił w 1946 r. ks. Stanisław Baranowski³⁵. Przy przejmowaniu świątyń poewangelickich był zwyczaj, by przed odprawieniem pierwszej Mszy św. poświęcić świątynię³⁶. Kolejny zwyczaj, który pielęgnowali rządcy diecezji warmińskiej, to nadawanie kościołom poewangelickim jednego z tytułów maryjnych. Tak też stało się i w Kamieńcu – parafia Matki Boskiej Królowej Świata, i w Olbrachtowie – kościół p.w. Matki Bożej Różańcowej³⁷.

Pierwszym stałym duszpasterzem obsługującym parafię suską i kamieniecką wraz z Olbrachtowem był ks. Stanisław Baranowski. Posługiwał w latach 1946-1956³⁸. Kolejny proboszcz parafii suskiej p.w. św. Rozalii, ks. Stanisław Jurczak otaczał opieką wiernych Kamieńca i okolicznych miejscowości do 17 października 1957 r. W pierwszych latach

³² Zob. J. Steinki, *Katholische Caritas und Katholisches Vereinswesen in der Diözese Ermland, Braunsberg 1931*, s. 70.

³³ *Ibidem*, s. 98-99.

³⁴ Archiwum Parafii Susz, *Kronika Parafialna Parafii p.w. św. Rozalii w Suszu*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie (dalej AAWO), *Teczka parafii p.w. św. Rozalii w Suszu, Kwestionariusz*

³⁷ Zob. *Spis parafii i duchowieństwa diecezji elbląskiej. Rok 2000, Elbląg 2000*, s. 251, 255.

³⁸ Zob. A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945-1992, Olsztyn 2007*, s. 16.

powojennych o powstanie samodzielnego punktu duszpasterskiego zabiegali mieszkańcy Kamieńca³⁹.

Powstanie parafii rzymskokatolickiej w Kamieńcu

W październiku 1957 r. wyodrębniono z parafii suskiej nowy okręg duszpasterski – Kamieniec z kościołem filialnym w Olbrachtowie. Nowy okręg duszpasterski obejmował jedenaście miejscowości, licząc około 1500 wiernych Kościoła rzymskokatolickiego.

Ks. Lucjan Gelert (1957-1960)

Pierwszym powojennym duszpasterzem nowej parafii rzymskokatolickiej został mianowany 17 października 1957 r. ks. Lucjan Gelert⁴⁰. Przejęcie parafii odbyło się 19 października 1957 r. w obecności ks. dziekana iławskiego Stanisława Tęgowskiego i w obecności rady parafialnej Stefana Rzekońskiego i Rozalii Żółtowskiej⁴¹. W zachowanym protokole czytamy: „(...) kościół robi bardzo dobre wrażenie, jest czysty, jasny, balkony wokół ścian przypominają (...) służył kultowi protestanckiemu. Ołtarz jest dostosowany do odprawiania nabożeństw katolickich. W kościele znajdują się ławki prowizoryczne, ambona i oświetlenie elektryczne. Kościół jeszcze nie ma żadnego tytułu i patrona. (...) Na wieży kościoła znajduje się czynny zegar i dwa dzwony, trzeci wykradziono. Otoczenie kościoła uporządkowane”⁴². I dalej: „(...) ks. administrator Lucjan Gelert mieszka kątem u życzliwej rodziny. Ks. Administrator i Rada Parafialna czynią usilne starania, aby uzyskać na plebanię zabudowania, w których mieszkał za niemieckich czasów pastor ewangelicki. Odnośne władze świeckie zajmują w tej sprawie wyczekujące stanowisko”⁴³. Po kilku miesiącach mieszkania u jednej z rodzin Kamieńca, ks. Gelert zamieszkał w niewielkim pokoiku wynajętym od miejscowego Państwowego Gospodarstwa Rolnego Kamieniec⁴⁴.

Był także cmentarz ewangelicki, ks. Lucjan czynił starania, by pozyskać go na własność parafii katolickiej. Jednak władze nie wyrażały zgody. Przez kolejne lata zmarłych grzebano na cmentarzu w Suszu⁴⁵.

Ks. dziekan Zygmunt Geneja, wizytując parafię kamieniecką 2 grudnia 1958 r., pisał o kościele dojazdowym w Olbrachtowie: „(...) pięciokilometrowy odcinek fatalnej drogi prowadzącej z Kamieńca do Olbrachtowa przyprawia trudności w obsłudze tej

³⁹ Archiwum Parafii w Kamieńcu (dalej APK), Księga protokołów dziekańskich i biskupich parafii Kamieniec (dalej KPDiBPK), Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Królowej Świata w Kamieńcu

⁴⁰ Zob. Spis duchowieństwa i parafii diecezji warmińskiej 1959 r., Olsztyn 1959, s. 132.

⁴¹ APK, Księga Protokołów (dalej KP), Protokół tradycji kościoła w Kamieńcu pow. Susz, z 19 X 1957 r.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ APK, Księga protokołów dziekańskich i biskupich parafii Kamieniec (dalej KPDiBPK), Protokół wizytacji dziekańskiej przeprowadzonej przez ks. dziekana Zygmunta Gelerta w parafii Kamieniec w dniu 2 XII 1958 r.

⁴⁵ APK, KP, Protokół tradycji kościoła w Kamieńcu pow. Susz, z 19 X 1957 r.

miejsowości, zwłaszcza w porze wiosennej i jesiennej”. Świątynia obszerna, zaspakajała potrzeby wiernych. W protokole powizytacyjnym pojawia się ciekawa informacja o nowych osadnikach Olbrachtowa, czytamy: „Ludność pochodząca z pow. Opoczno, według oświadczenia ks. proboszcza Gelerta jest mocno przywiązana do Kościoła, ofiarna i czuła na potrzeby swej świątyni. Nabożeństwo odprawiane jest w każdą niedzielę. Frekwencja wiernych w czasie nabożeństw zadawalająca”⁴⁶. Zaś ks. bp J. Drzazga, wizytując parafię kamieniecką, odnotował 27 września 1959 r., że wierni w Olbrachtowie byli gorliwymi katolikami, korzystającymi często z sakramentów św. i dbający o właściwy poziom życia religijnego i moralnego. Już tak dobrej opinii nie wystawiono mieszkańcom Kamieńca, scharakteryzowano ich jako obojętnych religijnie, słabo uczęszczających na niedzielne Msze św. i do sakramentów św. Dodano także, że wśród mieszkańców brak zgody i wzajemnej życzliwości, co rodziło ciągłe konflikty i nieporozumienia. Przyczyną tego stanu rzeczy miało być to, że pochodzili z różnych stron Polski, m.in. z Pomorza, Lubelszczyzny i Krakowskiego⁴⁷.

W roku 1959 parafia kamieniecka liczyła około 1500 wiernych. W granicach parafii było jedenaście miejscowości, a mianowicie: Kamieniec (230 wiernych), Bornice (197), Dąbrówka (78), Dolina (19), Fabianki (15), Lipowo Duże (181), Lipowo Małe (340), Rudniki (126), Olbrachtowo (171), Olbrachtówko (135) i Zieleń (17)⁴⁸.

Ważnym wydarzeniem w życiu parafii było nawiedzenie kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej 24 maja 1960 r.⁴⁹. Uroczystość poprzedziły misje święte, które prowadzili oo. franciszkanie z Kwidzyna. Uroczystość zgromadziła rzesze wiernych, świątynia wypełniona była po brzegi wiernymi.

Ks. L. Gelert w Kamieńcu posługiwał do 24 czerwca 1960 r., kolejną parafią, gdzie był administratorem, było Srokowo⁵⁰. Zmarł 9 września 2012 r., pochowany w Iławie, gdzie był wieloletnim proboszczem.

Ks. Jan Malinowski (1960-1962)

Od 7 lipca 1960 r. proboszczem parafii w Kamieńcu został mianowany ks. Jan Malinowski⁵¹. Nadal parafia nie posiadała plebanii, proboszcz mieszkał w dwóch pokojach dawnej pastorówki. Warunki lokalowe były bardzo trudne. Nie prowadził własnego

⁴⁶ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji dziekańskiej przeprowadzonej przez ks. dziekana Zygmunta Gelerta w parafii Kamieniec w dniu 2 XII 1958 r.

⁴⁷ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii M.B. Królowej Świata w Kamieńcu, odbytej w dniu 27 września 1959 r. przez ks. bpa dra Józefa Drzazgę, sufragana olsztyńskiego z upoważnienia ks. bpa dra Tomasza Wilczyńskiego, ordynariusza olsztyńskiego.

⁴⁸ Zob. Spis duchowieństwa i parafii diecezji warmińskiej 1959 r., Olsztyn 1959, s. 132.

⁴⁹ Zob. Nawiedzenie parafii Diecezji Warmińskiej przez Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, Warmińskie Wiadomości Diecezjalne (dalej WWD) 1959, nr 6, s. 72.

⁵⁰ Zob. Zmiany personalne od 21 V 1960 r., WWD 1960, nr 5, s. 45; Por. A. Kopiczko, Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945-1992, cz. 2, Olsztyn 2007, s. 128.

gospodarstwa domowego, stołował się u parafian, a to nie stwarzało dobrego klimatu do pracy duszpasterskiej, a dość często stawało się powodem wielu nieporozumień⁵². Ta sytuacja wymagała zarówno od poprzedniego, jak i nowego duszpasterza wielkiej pokory⁵³. Naukę religii prowadził ks. Maliszewski we wszystkich szkołach na terenie parafii. Dojeżdżał do szkół motorem, pokonując niekiedy jednego dnia po kilkadziesiąt kilometrów⁵⁴. Parafię kamieniecką opuścił 15 lutego 1962 r., przechodząc na wikariat do Starego Pola – Krzyżanowa⁵⁵.

Ks. Stanisław Kejdel (1962-1965) – niestrudzony duszpasterz

Po dwóch latach duszpasterzowania ks. J. Malinowski opuścił parafię, nowym proboszczem od marca 1962 r. został ks. Stanisław Kejdel. Warunki mieszkaniowe nadal były bardzo trudne, nadal dwa pokoje, z tym że tym razem dzierżawione od Ośrodka Hodowli Zarodowej w Suszu⁵⁶. W tych bardzo skromnych warunkach wraz ks. Stanisławem mieszkała jego matka.

Lekcje religii odbywały się w punktach katechetycznych w Bornicach, Dolinie i w zakrystii kościoła w Kamieńcu. Katechizował ks. proboszcz Stanisław. Zasługą ks. Kejdeła było przeprowadzenie remontu kościoła dojazdowego w Olbrachtowie. Ks. dziekan Z. Geneja w protokole wizytacyjnym zapisał: „(...) Jak wynika z protokołu wizytacji w roku ubiegłym kościół ten przedstawiał poważne braki. Czworoboki muru pruskiego nie wiązały się w kilku miejscach ze zmurszałymi belkami, grożąc wypadnięciem. Stwierdził to również Najprzewielebniejszy Ksiądz Biskup Ordynariusz objeżdżając na jesieni br. dekanat iławski, z zadowoleniem stwierdził na miejscu, że mury kościoła zostały fachowo zabezpieczone”⁵⁷. Ponadto wymalowano wnętrze świątyni oraz odnowiono ołtarze i chór⁵⁸. Ks. Stanisław wraz ze swymi parafianami przeprowadził generalny remont dachu na kościele kamienieckim⁵⁹.

⁵¹ APK, Ogłoszenia Parafialne Parafii Kamieniec (dalej OPPK), Z. S. 4, z 27 VIII 2006 r.; Por. Zmiany personalne od 21 V 1960 r., WWD 1960, nr 5, s. 45.

⁵² APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Kamieniec przeprowadzonej przez ks. Zygmunta Geneję dziekana iławskiego w dniu 12 XII 1960 r.

⁵³ APK, KP, Protokół zdawczo-odbiorczy parafii Matki Bożej Królowej Świata w Kamieńcu dekanatu suskiego, z 1 VII 1960 r.

⁵⁴ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Kamieniec przeprowadzonej przez ks. Zygmunta Geneję, dziekana iławskiego w dniu 12 XII 1960 r.

⁵⁵ Zob. A. Kopiczko, Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945-1992, cz. 2, Olsztyn 2007, s. 184.

⁵⁶ APK, KP, Protokół zdawczo-odbiorczy parafii Matki Bożej Królowej Świata w Kamieńcu dekanatu suskiego, z 1 VII 1960 r.

⁵⁷ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Kamieniec przeprowadzonej przez ks. Zygmunta Geneję, dziekana iławskiego w dniu 12 XII 1960 r.

⁵⁸ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii kamieniec przeprowadzonej dnia 8 i 9 sierpnia 1964 r. przez ks. dra Tomasza Wilczyńskiego, biskupa olsztyńskiego.

⁵⁹ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Kamieniec przeprowadzonej przez ks. Zygmunta Geneję, dziekana iławskiego w dniu 12 XII 1960 r.

W połowie lat sześćdziesiątych XX w. w niedzielnych mszach św. uczestniczyło w parafii kamienieckiej około 30% wiernych, choć frekwencja uzależniona była od pogody i prac polowych. W opinii ks. Stanisława, do kościoła filialnego w Olbrachtowie na Mszę św. wierni uczęszczali znacznie lepiej niż w Kamieńcu⁶⁰.

W roku 1964 ważnym wydarzeniem w parafii kamienieckiej była wizytacja kanoniczna ks. bpa T. Wilczyńskiego, która odbyła się 8 i 9 sierpnia. W tym czasie rządca diecezji warmińskiej udzielił bierzmowania 169 osobom, jak zaznaczył w protokole powizytacyjnym: „(...) dobrze przygotowane do sakramentu bierzmowania”. Na zakończenie wizytacji ks. bp Tomasz wyraził swą wdzięczność ks. Stanisławowi za gorliwą kapłańską postawę. Rządca diecezji warmińskiej odnotował: „(...) obawiałem się gorszego stanu parafii Kamieniec, niż go zastałem. Opuszczam parafię w przekonaniu i z ufnością, że życie religijne jest na dobrej drodze rozwojowej”. Ks. bp Tomasz zaznaczył także, że ks. proboszcz powinien przejść na łatwiejszą placówkę duszpasterską⁶¹. Ksiądz Kejdel duszpasterzował w parafii kamienieckiej do 11 lipca 1965 r. Kolejną placówką duszpasterską, gdzie spędził resztę swego życia było Ząbrowo, tam też zmarł 4 stycznia 1996 r.⁶² i wraz ze swą matką Zofią spoczął na miejscowym cmentarzu przykościelnym. Pogrzeb odbył się 8 stycznia 1996 r., w uroczystościach pogrzebowych uczestniczyło sporo wiernych z parafii kamienieckiej.

Ks. Jan Czajkowski (1965-1972)

Kolejnym administratorem parafii Kamieniec został mianowany 8 sierpnia 1965 r. ks. Jan Czajkowski⁶³. Do Kamieńca przybył z wikariatu z parafii św. Katarzyny z Kętrzyna. Ciągłym zmartwieniem ks. Jana był remont dachu kościoła w Kamieńcu, większe wiatry zrywały całe połączenie dachówek, a deszcze czyniły ciągle zacieki na ścianach w świątyni. Katechizację dzieci i młodzieży prowadził ks. Jan. Uczył w czterech punktach katechetycznych – w Bornicach, Kamieńcu, Lubnowie i Olbrachtowie. W roku szkolnym 1969/1970 do czterech szkół podstawowych w parafii kamienieckiej uczęszczało 510 dzieci, z tego na lekcje religii uczęszczało 490 osób. Problemem, z którym borykał się ks. Jan, była niska frekwencja dzieci na Mszach św. niedzielnych. Ks. bp J. Obłąk w protokole powizytacyjnym w 1970 r. odnotował; „(...) niewiele dzieci uczestniczy we Mszy św. niedzielnej. Dlatego należy użyć wszelkich środków, aby dzieci regularnie spełniały obowiązki niedzielne i aby korzystały z lekcji religii”⁶⁴.

⁶⁰ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Kamieniec przeprowadzonej dnia 8 i 9 sierpnia 1964 r. przez ks. dra Tomasza Wilczyńskiego, biskupa olsztyńskiego.

⁶¹ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Kamieniec przeprowadzonej dnia 8 i 9 sierpnia 1964 r. przez ks. dra Tomasza Wilczyńskiego, biskupa olsztyńskiego.

⁶² Zob. A. Kopiczko, Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945-1992, cz. 2, Olsztyn 2007, s. 128.

⁶³ APK, OPPK, Z. S. 4, z 27 VIII 2006 r.

⁶⁴ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Królowej Świata w Kamieńcu, przeprowadzonej przez ks. bpa dra J. Obłąka, sufragana warmińskiego z upoważnienia administratora apostolskiego diecezji warmińskiej, ks. bpa dra J. Drzazgi, w dniach 17-18 maja 1970 r.

Zasługą ks. Jana jak i poprzednika ks. Stanisława było ożywienie życia religijnego wśród parafian. W ostatnich latach powstało piętnaście kółek różańcowych kobiet, trzy koła różańcowe męskie i sześć kół dziewcząt. Przyczyniło się to do wzrostu frekwencji na Mszach św. niedzielnych, a także zaowocowało większym zaangażowaniem wiernych w życie religijne wspólnoty parafialnej.

Jednak nadal parafia nie posiadała plebanii, ks. Jan mieszkał w dwóch niewielkich pokojach, tam też prowadził kancelarię parafialną. Po wejściu w życie ustawy z dnia 23 czerwca 1971 r. *O przejściu na osoby prawne Kościoła Rzymskokatolickiego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych własności niektórych nieruchomości położonych na Ziemiach Zachodnich i Północnych*, parafianie podjęli starania o pozyskanie dawnej pastorówki na rzecz parafii z przeznaczeniem na plebanię. Mimo wielu starań, pastorówka nadal nie była własnością parafii⁶⁵. Przed swym odejściem ks. Jan podjął decyzje o wymalowaniu świątyni, co uczyniono w kwietniu 1972 r.⁶⁶.

Ks. Jan Czajkowski duszpasterzował w Kamieńcu do 26 czerwca 1972 r., następną jego parafią była Wrzesina nieopodal Olsztyna.

Ks. Tadeusz Ruciński (1972-1976)

Kolejnym administratorem parafii kamienieckiej mianowano ks. Tadeusza Rucińskiego⁶⁷. Posługę duszpasterską w parafii rozpoczął 9 lipca 1972 r.⁶⁸. W roku 1974 parafia kamieniecka liczyła około 1700 wiernych, w niedzielnych Mszach św. uczestniczyło około 35 % wiernych. Naukę religii prowadził ks. T. Ruciński, tygodniowo 20 godzin. Lekcje religii w Kamieńcu odbywały się w kościele, natomiast w innych miejscowościach na terenie parafii w punktach katechetycznych. W roku szkolnym 1974/1975 w granicach parafii Kamieniec funkcjonowały szkoły: w Kamieńcu uczyło się 147 uczniów, w Olbrachtowie – 64, w Lubnowej – 147 i w Bornicach – 23. Łącznie do czterech szkół uczęszczało 381 uczniów⁶⁹. Bolączką ks. proboszcza Rucińskiego było to, że wielu parafian podejmowało prace rolne w niedzielę⁷⁰. Parafię kamieniecką ks. Tadeusz opuścił w drugiej połowie czerwca 1976 r.⁷¹. Przeszedł na wikariusza do parafii Ryjewo.

Ks. Tadeusz Mazur (1976-1979)

⁶⁵ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Królowej Świata w Kamieńcu, dokonanej przez ks. Lucjana Gellerta p.o. dziekana dekanatu iławskiego w dniu 9 XI 1971 r.

⁶⁶ APK, OPPK, Z. 1., z 28 V 1972 r.

⁶⁷ APK, KP, Protokół zdawczo-odbiorczy sporządzony dnia 26 czerwca 1972 r. przed wprowadzeniem nowego administratora Parafii Królowej Świata w Kamieńcu, dekanat Iława.

⁶⁸ APK, OPPK, Z. 4, z 27 VIII 2006 r.

⁶⁹ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Kamieniec przeprowadzonej z polecenia ks. bpa warmińskiego dra J. Drzazgi przez bpa pomocniczego J. Wojtkowskiego w dniach 28-29 V 1975 r.

⁷⁰ APK, KP, Protokół wizytacji dziekańskiej za rok 1974, z 15 III 1975 r.

⁷¹ APK, OPPK, Z. 2, z 13 VI 1976 r.

Od 15 czerwca 1976 r. nowym administratorem parafii w Kamieńcu mianowano ks. Tadeusza Mazura⁷². Uroczyste wprowadzenie na urząd proboszczowski odbyło się w niedzielę 4 lipca 1976 r.⁷³. Pilną potrzebą był remont dachu na kościele kamienieckim. W wielu miejscach tworzyły się zacieki. Remont przeprowadzono w maju i czerwcu 1977 r.

Ks. Tadeusz w swej gorliwości duszpasterskiej apelował do swych parafian o gorliwość religijną w rodzinach. W pierwszą niedzielę października w 1976 r. w ogłoszeniach parafialnych prosił parafian, by: „Codzienny październikowy różaniec święty ofiarować w intencji naszej parafii, by zbliżała się do Boga. Będziemy prosić Matkę Bożą, aby wyprosiła u Swego Syna Jezusa łaski, aby nasi parafianie zechcieli korzystać ze Mszy św. niedzielnej i z sakramentów świętych, spowiedzi św. i Komunii św. Aby nasi parafianie nie wykonywali w niedziele prac niekoniecznych”. Dalej prosił swych parafian, by ci którzy nie mogą być na wspólnej modlitwie różańcowej w kościele, odnawiali go wspólnie w rodzinach w intencji parafii. Apelowal także do rodziców, by wraz ze swymi dziećmi przybywali do kościoła na różaniec święty⁷⁴. Ks. Tadeusz był duszpasterzem zatroskanym o swą parafię, a przede wszystkim o dobre wychowanie najmłodszego pokolenia Polaków.

Warto tu nadmienić, że po powstaniu nowego dekanatu Susz w grudniu 1976 r. parafia kamieniecka przynależy do nowego dekanatu suskiego. Pierwszym dziekanem mianowano ks. proboszcza w Suszu Zbigniewa Nowaka⁷⁵.

Ksiądz Mazur przypominał swym parafianom także ważne daty z historii Polski, choć przez wiele lat o dniu odzyskania niepodległości przez Polskę w 1918 r. nie mówiono, to jednym z niewielu miejsc, gdzie przypomiano to wydarzenie był Kościół rzymskokatolicki. W ogłoszeniach parafialnych 12 listopada 1978 r. ks. Tadeusz tak informował swych wiernych: „Wczoraj i dziś Kościół Święty w szczególny sposób dziękuje Bogu za odzyskanie niepodległości przez Polskę 60 lat temu. Modlimy się za tych ludzi, którzy w szczególny sposób przyczynili się do odzyskania niepodległości przez Polskę”⁷⁶. Był to czas jakże radosny, przed miesiącem kard. krakowski Karol Wojtyła został wybrany na Stolicę Piotrową, przyjmując imiona Jan Paweł II.

Ksiądz proboszcz posługiwał w Kamieńcu do 19 stycznia 1979 r., z powodu choroby przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Ryjewie. Zmarł 16 sierpnia 1983 r. w Elblągu.

Ks. Paweł Kurach (1979-1981)

⁷² APK, KP, Protokół zdawczo-odbiorczy sporządzony dnia 14 VI 1976 r. przed objęciem nowego administratora parafii Królowej Świata w Kamieńcu, dekanat iławski.

⁷³ APK, OPPK, Z. 2, z 27 VI 1976 r.

⁷⁴ APK, OPPK, Z. 2, z 3 X 1976 r.

⁷⁵ APK, OPPK, Z. 2, z 12 XII 1976 r.

⁷⁶ APK, OPPK, Z. 2, z 12 XI 1978 r.

Kolejnym proboszczem w parafii kamienieckiej był ks. Paweł Kurach, posługę duszpasterską objął 16 stycznia 1979 r.⁷⁷. Po przybyciu do parafii rozpoczął odwiedziny duszpasterskie swych parafian, dość szybko poznawał wiernych i ich problemy. Po zakończeniu kolędy w kilku zdaniach podziękował parafianom za spotkania i rozmowy. W ogłoszeniach parafialnych czytamy: „Wszystkie rodziny katolickie przyjęły mnie do swoich domostw, były przygotowane: był krzyż, świece zapalone i stół przykryty białym obrusem”. W dalszych słowach ks. Paweł ubolewał nad słabym uczestnictwem parafian w niedzielnych i świątecznych Mszach św., zachęcając ich do zmiany swych postaw⁷⁸.

Zatroskany o swych parafian na czas Wielkiego Postu zachęcał do podjęcia postanowień. Apelował, by na ten czas żyć w trzeźwości, zaniechać palenia papierosów, znaleźć czas na udział w drodze krzyżowej, w Gorzkich Żalach, w rekolekcjach parafialnych i przystąpić do spowiedzi św.⁷⁹. Słowa ks. proboszcza wielu parafian zmobilizowały do życia po Bożemu.

Ks. Paweł zatroskany o dzieci i młodzież bardzo często apelował do rodziców, by dopilnowali swe pociechy w uczestnictwie w lekcjach religii i udziale w niedzielnych Mszach św.

Po ponad dwudziestu latach istnienia samodzielnego okręgu duszpasterskiego w Kamieńcu, parafia nadal nie posiadała plebanii. Dawna plebania była zajęta, a władze administracyjne nie reagowały na prośby wiernych i duszpasterzy. Ks. Paweł w ogłoszeniach parafialnych 18 marca 1979 r. zwrócił się z taką prośbą do swych parafian: „Proszę wszystkich wiernych o gorącą modlitwę do Boga Wszechmogącego i Królowej Świata o to, by władze państwowe oddały parafii plebanię, gdyż ona była własnością gminy chrześcijańskiej w okresie gdy stanowiła samodzielną placówkę. Przybudówka, gdzie obecnie mieszka ks. proboszcz jest potrzebna dla Pana organisty, który jest koniecznie potrzebny w naszej parafii”⁸⁰. Słowa modlitwy płynące do Boga z czasem skruszyły nieugiętą postawę władz i plebania stała się własnością parafii, ale trzeba było czekać do roku 1981 r.

Latem 1979 r. ks. Paweł projektował remont organów w świątyni kamienieckiej. Remont miał przeprowadzić brat zakonny ze Świętej Lipki i organista z Reszla. Przeprowadzenie remontu wymagało zaangażowania wielu parafian w pomoc materialną⁸¹. Warto tu nadmienić, że wszelkie remonty świątyń i innych obiektów parafialnych spoczywały na dobrowolnych ofiarach wiernych. Władze państwowe nie poczuwały się do ratowania dziedzictwa kulturowego, a jeśli widziały swoją rolę, to w inwigilacji duchownych i przeszkadzaniu w podejmowaniu remontów. Jednak nie było dane ks. Pawłowi wyremontowanie organów. Pod koniec października 1979 r. dach na świątyni kamienieckiej zaczął się załamywać. Pilniejsza więc stała się potrzeba ratowania dachu. W niedzielę 28 października 1979 r. ks. Kurach informował swych parafian: „Z powodu załamywania się dachu na kościele odwołuję zbiórkę na zakup brakującego głosu w organach, a pieniądze zebrane na ten cel, przeznaczam na remont dachu”. Jednak parafianie

⁷⁷ APK, OPPK, Z. 2, z 21 I 1979 r.

⁷⁸ APK, OPPK, Z. 2, z 18 II 1979 r.

⁷⁹ APK, OPPK, Z. 2, z 25 II 1979 r.

⁸⁰ APK, OPPK, Z. 2, z 11 III 1979 r.

⁸¹ APK, OPPK, Z. 2, z 10 VI 1979 r.

wsparli finansowo ks. proboszcza, co sprawiło, że wiosną 1980 r. wyremontowano organy, zaś w okresie letnim dach⁸².

Ważnym wydarzeniem w parafii kamienieckiej były misje święte, które odbyły się w dniach 13 – 20 kwietnia 1980 r. Rekolekcje prowadzili ojcowie dominikanie. Nauki misyjne gromadziły każdego dnia wielu parafian.

Ksiądz Paweł przez cały swój pobyt w Kamieńcu czynił starania o odzyskanie plebanii. W połowie października 1980 r. w ogłoszeniach parafialnych informował swych parafian o otrzymaniu na własność plebanii: „(...) po 23 latach starań będziemy mieli plebanię. Decyzja oddania całej plebanii została podjęta”⁸³. Jednak radość była przedwczesna. Formalności administracyjne przekazania plebanii parafii rzymskokatolickiej w Kamieńcu miały być sfinalizowane do Bożego Narodzenia. Niestety, do końca roku 1980 nic się nie zmieniło, ks. Paweł nadal mieszkał w przybudówce, a plebania nie była własnością parafii. W maju 1981 r. ks. Paweł ponownie apelował do parafian, by domagali się od władz administracyjnych przekazania plebanii na rzecz parafii.

Początek przemian społeczno-politycznych w latach osiemdziesiątych XX stulecia wyzwolił w wielu Polakach, w tym także duchownych, wiele inicjatyw. Jedną z nich było stawianie krzyży przydrożnych, przede wszystkim tam, gdzie nie było ich wcale, ze względu na tereny poewangelickie. Troską ks. Pawła było także i to, by w wielu miejscowościach na terenie parafii stanęły krzyże przydrożne. W grudniu 1980 r. apelował do mieszkańców Cegielni, Lubnowa, Kamieńca, Dąbrówki i Doliny, by stanęły nowe krzyże przy drogach. Mówił w ogłoszeniach parafialnych: „(...) myślę, że w ramach odnowy moralnej można wykonać piękne metalowe krzyże i je w tych miejscach postawić”. Dodał, że w okresie andrzejkowym poświęcił sześć nowych krzyży, a przy jednym z nich odprawił licznie zgromadzonym wiernym Mszę św.⁸⁴. Jednak nie wszędzie krzyże stanęły. Na krzyże przydrożne w Kamieńcu i w Lubnowie trzeba było poczekać do roku 1992; wówczas zostały postawione i poświęcone⁸⁵.

Na początku lat osiemdziesiątych XX stulecia frekwencja na niedzielnych Mszach św. w parafii kamienieckiej wynosiła około 20% ogółu wiernych. Na początku lat siedemdziesiątych XX w. w parafii istniały 24 kółka różańcowe, w kolejnych latach wierni nadal spotykali się na modlitwie różańcowej w grupach żywego różańca⁸⁶. Była także dość spora grupa ministrantów, licząca ponad dwudziestu chłopców⁸⁷.

Ksiądz Paweł Kurach duszpasterzował do końca czerwca 1981 r., choć w połowie maja 1981 r. informował swych parafian: „(...) nie planuję odejść z parafii, choć tego chcą niektórzy z

⁸² APK, OPPK, Z. 3, z 23 III 1980 r.; Ibidem, z 6 VI 1980 r.

⁸³ APK, OPPK, Z. 3, z 19 X 1980 r.

⁸⁴ APK, OPPK, Z. 3, z 21 XII 1980 r.

⁸⁵ APK, OPPK, S. 1, z 16 VIII 1992 r.

⁸⁶ Ks. bp Jan Obłąk w 1980 r. w protokole powizytacyjnym parafii Kamieniec odnotował, „(...) należy rozwijać cześć do Matki Boskiej. Istnieją wprawdzie nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny w soboty, ale nie ma Kółek Różańcowych, ani Różańca Rodzinnego”. Informacja ta nie jest prawdziwa, w ogłoszeniach parafialnych w tym czasie ks. proboszcz Paweł Kurach informował o spotkaniach Kółek Różańcowych i różnego rodzaju akcjach duszpasterskich związanych z członkami żywego różańca i pomocników Maryi. Zob. APK, OPPK, Z. 3, z 15 III 1981; Ibidem, z 12 IV 1981; Ibidem, z 19 IV 1981 r.

władz”⁸⁸. Po opuszczeniu parafii kamienieckiej był wikariuszem w parafii św. Brunona w Bartoszczach⁸⁹.

Ks. Wiesław Szymankiewicz – gorliwy pasterz (1981-2013)

Ksiądz Wiesław Szymankiewicz objął parafię w Kamieńcu od 1 lipca 1981 r.⁹⁰. Po swym przybyciu ks. Wiesław rozpoczął starania o odzyskanie w całości całej plebanii. Udało się to w 1982 r. Z trudem, powoli dawna plebania stawała się własnością parafii rzymskokatolickiej w Kamieńcu. Ks. Wiesław wykonał szereg prac remontowych na plebanii, przystosowując ją do funkcjonalności i nadając jej miły wygląd.

Od początku 1983 r. ks. Wiesław informował parafian o podjęciu prac porządkowych na starym cmentarzu poewangelickim. Ostatecznie do otwarcia cmentarza w Kamieńcu zmobilizował ks. Wiesława ks. dziekan z Susza, który odmawiał miejsca pochówku na cmentarzu w Suszu mieszkańcom z parafii kamienieckiej. W pierwszy dzień świąt wielkanocnych, 7 kwietnia 1983 r. ks. proboszcz Szymankiewicz poinformował parafian Kamieńca: „(...) sprawa cmentarza w naszej parafii jest problemem nr 1. Ks. Dziekan stanowczo odmawia miejsca na cmentarzu w Suszu i ma rację, bo sam dla swoich parafian ma niewiele placu. Musimy zabrać się do porządkowania własnego cmentarza, jest to stary liczący ponad 200 lat cmentarz”⁹¹. Ks. Wiesław dodał, że położony jest na suchym i piaszczystym terenie. Na apel porządkowania starego cmentarza odpowiedziało bardzo wielu parafian. Uporządkowano część cmentarza, wycięto suche drzewa i krzewy. Prace porządkowe trwały do późnej jesieni 1983 r.

Od kwietnia 1984 r. otwarto cmentarz parafialny. Przez długi czas parafianie nie chcieli wspólnie grzebać swych zmarłych na cmentarzu z Niemcami. Przez pierwszy rok funkcjonowania cmentarza odbyły się tylko trzy pochówki wiernych Kościoła rzymskokatolickiego⁹². Stan ten zmienił się z początkiem lat dziewięćdziesiątych XX w. Zaszłości historyczne przestały tworzyć barierę narodowościową i konfesyjną.

Wierni dość często wspierali potrzebujących. Tak też było m.in. w niedzielę 27 października 1985 r., wszelkie ofiary złożone na tace przeznaczone były na odbudowę plebanii zniszczonej przez pożar w Bartągu⁹³.

W roku 1985 parafia liczyła nieco ponad 2000 wiernych. Ponadto w parafii mieszkały dwie rodziny grekokatolickie i dwie luterzańskie. Bołączką i zmartwieniem ks. proboszcza było wyludnienie się Olbrachtowa, w którym stał kościół filialny. W połowie lat osiemdziesiątych XX

⁸⁷ APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii Kamieniec przeprowadzonej przez ks. bpa J. Obląka w dniu 24 VIII 1980 r.

⁸⁸ APK, OPPK, Z. 3, z 17 V 1981 r.

⁸⁹ Zob. K. Bielawny, Dzieje parafii św. Brunona w Bartoszczach w XIX i XX w., Olsztyn 2008, s. 154-155.

⁹⁰ Zob. Spis parafii i duchowieństwa diecezji elbląskiej. Rok 2000, Elbląg 2000, s. 251.

⁹¹ APK, OPPK, S. 1, z 7 IV 1983 r.

⁹² APK, KPDiBPK, Protokół wizytacji kanonicznej parafii w Kamieńcu przeprowadzonej z polecenia ks. dra Wojciecha Ziemby przez ks. dziekana Zbigniewa Nowaka z Susza dnia 9 III 1985 r.

⁹³ APK, OPPK, S. 1, z 27 X 1985 r.

w. pozostało jedynie pięć rodzin. Projektowano świątynię z Olbrachtowa przenieść do nowo powstałej parafii. Jednak na planach zakończyło się projektowanie. Kościół nadal stoi w Olbrachtowie i służy wiernym.

Dzięki staraniom ks. proboszcza Wiesława w Lubnowach wybudowano w 1988 r. kaplicę dojazdową, a w byłej szkole w Bornitach urządzono kaplicę filialną⁹⁴. Dzięki ogromnemu zaangażowaniu ks. proboszcza wielu parafianom zmalała droga do kościoła. Wierni mogli bez większych przeszkód uczestniczyć w niedzielnych Mszach św. Ks. Szymankiewicz był gorliwym duszpasterzem, a także dobrym gospodarzem w swej parafii. Jego zasługą było na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. wymalowanie wnętrza świątyni, zamontowanie napędu elektrycznego dzwonów, urządzenie kaplicy pogrzebowej pod kościołem i wykonanie nowych konfesjonałów w świątyni. Ks. Szymankiewicz przeprowadził także szereg remontów w kościele filialnym w Olbrachtowie, m.in. wyremontowano wieżę, wymalowano wnętrze kościoła, odnowiono elewacje świątyni, zamontowano nowe tabernakulum⁹⁵, ogrodzono cmentarz i posesję kościoła. Wszystkie te prace wymagały nie tylko ogromnej determinacji ks. Wiesława, ale także zaangażowania wielu wiernych⁹⁶. Ks. bp J. Wysocki, w protokole powizytacyjnym z 25 maja 1994 r. odnotował: „(...) Księdzu Proboszczowi Kanonikowi Wiesławowi Szymankiewiczowi za jego gorliwą pracę duszpasterską i niezwykle zaangażowanie w życie wspólnoty parafialnej i wychodzenie naprzeciw potrzeb duchowych wiernych oddalonych od kościoła parafialnego, dla których potworzył punkty duszpasterskie, należy się ogromna wdzięczność”. Słowa podziękowania ks. bp Józef skierował także do wiernych świeckich za przykładową współpracę ze swym duszpasterzem⁹⁷.

Ks. Szymankiewicz był zatroskany o swych wiernych, przygotowywał ich do wszystkich ważniejszych wydarzeń religijnych, przypominając o obowiązkach i powinnościach wiernych. Każdego roku na czas Wielkiego Postu apelował do wiernych, by czas ten spędzili na modlitwie i udziale w nabożeństwach pokutnych. Zachęcał także swych parafian do podejmowania różnego rodzaju wyrzeczeń, m.in. w sierpniu: „Włączamy się w wielką modlitwę o trzeźwość naszego narodu. Może dla wyrwania z nałogu pijaństwa czy narkomanii kogoś bliskiego, znajomego warto ofiarować Panu Bogu czasową lub całkowitą abstynencję?!”. Ks. Wiesław wskazał, że pomocnikiem w modlitwie o trzeźwość jest św. Maksymilian Kolbe⁹⁸.

Za sugestią ks. bpa J. Wysockiego, w czasie wizytacji kanonicznej w 1994 r., podjęto decyzję o przekazaniu kościoła filialnego parafii w Suszu. W protokole powizytacyjnym czytamy: „(...) dla jednego księdza proboszcza obsługiwanie czterech punktów duszpasterskich jest niezwykle trudne, a czasami wydaje się, że ponad jego siły, tym bardziej, że do Olbrachtowa musi jechać przez Susz. Dlatego po przeprowadzonej rozmowie z ks. dziekanem Zbigniewem Nowakiem, zaproponowałem, by zechciał przejąć w opiekę duszpasterską kościół w

⁹⁴ APK, KP, Protokół wizytacji kanonicznej parafii NMP Królowej Świata w Kamieńcu przeprowadzonej przez Elbląskiego Biskupa Pomocniczego dra Józefa Wysockiego, 25 V 1994 r.

⁹⁵ APK, OPPK, S. 1, z 28 I 1990 r.

⁹⁶ APK, KP, Protokół wizytacji kanonicznej parafii NMP Królowej Świata w Kamieńcu przeprowadzonej przez Elbląskiego Biskupa Pomocniczego dra Józefa Wysockiego, 25 V 1994 r.

⁹⁷ APK, KP, Protokół wizytacji kanonicznej parafii NMP Królowej Świata w Kamieńcu przeprowadzonej przez Elbląskiego Biskupa Pomocniczego dra Józefa Wysockiego, 25 V 1994 r.

⁹⁸ APK, OPPK, S. 3, z 26 VII 2009 r.

Olbrachtowie, na co wyraził zgodę”⁹⁹. Niebawem rządcą diecezji elbląskiej, ks. bp Andrzej Śliwiński wyłączył kościół z parafii Kamieniec, a przyłączył do parafii Susz. Po 221 latach kościół filialny w Olbrachtowie wyłączono z parafii kamienieckiej, był kościołem filialnym parafii Kamieniec w latach 1773-1994.

Nad Kamieńcem 10 lipca 1995 r. przeszła tak potężna burza, że piorun uszkodził dzwony elektryczne. Zniszczenia były duże. Po kilku miesiącach dzwony naprawiono¹⁰⁰.

W okresie wakacyjnym 2001 r. ks. Wiesław przeprowadził generalny remont dachu na kościele w Kamieńcu. Problem z przeciekającym dachem i zaciekami w świątyni zostały rozwiązane na wiele lat. Świątynia nabrała nowego blasku¹⁰¹.

Ważnym wydarzeniem w życiu religijnym parafii kamienieckiej była peregrynacja kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w dniach 30-31 marca 2012 r. Przed nawiedzeniem w parafii odbyły się misje święte, które poprowadził o. Zbigniew Bruzi ze zgromadzenia ojców redemptorystów. Misje trwały od 25 do 29 marca 2012 r. Każdego dnia świątynia wypełniona była dziećmi, młodzieżą i starszymi. Spotkania modlitewne odbywały się także w Lubnowie i Bornicach¹⁰².

Ksiądz W. Szymankiewicz duszpasterzował do 2013 r. Po przejściu na emeryturę pozostał w parafii kamienieckiej jako rezydent. Mieszka pod jednym dachem na plebanii wraz z nowym proboszczem.

Ks. Tomasz Szramowski (2013 -)

Od 1 sierpnia 2013 r. proboszczem parafii kamienieckiej jest ks. Tomasz Szramowski, dotychczasowy wikariusz parafii pw. Niepokalanego Serca Maryi w Nowym Dworze Gdańskim.

W roku 2015 parafia kamieniecka liczyła według osób zameldowanych 1770 wiernych, jednak stan faktyczny wykazał, że mieszka tu około 1400 osób¹⁰³. A zatem nieco ponad 21% mieszkańców z ogółu zameldowanych opuściło parafię, emigrując za pracą do różnych krajów, najczęściej do Europy Zachodniej i do Skandynawii. Ksiądz bp J. Wysocki w protokole powizytacyjnym w 2015 r. tak scharakteryzował parafię kamieniecką; „Ludność parafii: kilku rolników indywidualnych, pracownicy rolni, kilku prowadzi działalność gospodarczą, pracownicy w różnych zawodach, emeryci i bezrobotni. Pod względem religijnym: wiara

⁹⁹ APK, KP, Protokół wizytacji kanonicznej parafii NMP Królowej Świata w Kamieńcu przeprowadzonej przez Elbląskiego Biskupa Pomocniczego dra Józefa Wysockiego, 25 V 1994 r.

¹⁰⁰ APK, OPPK, S. 1, z 16 VII 1995 r.

¹⁰¹ APK, OPPK, S. 1, z 8 VII 2001 r.

¹⁰² APK, OPPK, S. 3, z 18 III 2012 r.

¹⁰³ APK, KP, Protokół z wizytacji kanonicznej rzymskokatolickiej parafii p.w. Matki Bożej Królowej Świata przeprowadzonej przez biskupa pomocniczego elbląskiego Józefa Wysockiego, 22 VIII 2015 r.

tradycyjna, bez pogłębienia, (...) 15% praktykujących, obojętność religijna. (...) Wizytę duszpasterską przyjmuje około 90% parafian”¹⁰⁴.

Zakończenie

Do reformacji w 1525 r. właścicielem Habersdorf, była kapituła pomezkańska. Wierni przynależeli do parafii w Suszu. Pierwszą świątynię wybudowano na początku XVII stulecia. Poza kościołem parafialnym duchowni przez długi czas obsługiwali także wiernych skupionych przy kościele w Olbrachtowie. Lata świetności Kamieńca przypadły na okres budowy nowego kościoła, jak i budowy pięknego pałacu w latach dwudziestych XVIII stulecia. Rok 1945 był tragicznym czasem dla Kamieńca. Spaleniu uległ pałac, ograbiono pozostałe budynki. Z pożogi wojennej ocalał kościół w Kamieńcu i Olbrachtowie. Świątynię do kultu katolickiego przejął ks. Stanisław Baranowski w roku 1946. Parafię rzymskokatolicką w Kamieńcu erygował ks. bp Tomasz Wilczyński w roku 1957. Od roku 1994 świątynię w Olbrachtowie obsługują duchowni z Susza. Nabożeństwa katolickie sprawowane są także w Bornicach, w byłej szkole i w kaplicy w Lubnowych.

Presbiterologia parafii Kamieniec

Lp.	Imię i nazwisko	Lata posługiwania	Długość posługiwania w parafii	Miejsce zamieszkania duchownego
Duchowni luterańscy				
1.	Andrzej Kofnatus	1602-1612	10	Kamieniec
2.	Andrzej Stephani	1623-1625	2	Kamieniec
3.	Enoch Hutzing	1626-1628	2	Susz
4.	Michał Meltzer	1627-1633	6	Susz
5.	Krzysztof Bolduan	1633-1636	3	Susz
6.	Jakub Rotarius	1636-1639	3	Susz
7.	Andrzej Scarbitius	1639-1660	21	Susz
8.	Jan Oye	1661-1677	16	Susz

¹⁰⁴ APK, KP, Protokół z wizytacji kanonicznej rzymskokatolickiej parafii p.w. Matki Bożej Królowej Świata przeprowadzonej przez biskupa pomocniczego elbląskiego Józefa Wysockiego, 22 VIII 2015 r.

9.	Jan Escher	1678-1692	14	Susz
10.	Bernhard Reich	1692-	?	Kamieniec
11.	Jan Jakub Mading	1733-1772	39	Kamieniec
12.	Gotfried Wilde	1773-1806	33	Kamieniec
13.	Jan Krystian Schultz	1807-1827	20	Kamieniec
14.	Fryderyk Wilhelm Leistico	1827-1860	33	Kamieniec
15.	Jan Benjamin Baske	1860-1897	37	Kamieniec
16.	Gottfried Berndt	1897-1911	14	Kamieniec
17.	Gottlieb Brunon Grzegorz Dohring	1911-1912	1	Kamieniec
18.	Karol Scheffen	1912-1926	14	Kamieniec
19.	Vakat	1927-1929	2	
20.	Gerhard Laudien	1930-1936	6	Kamieniec
21.	Kurt Kleinhans	1937-1945	8	Kamieniec
Duchowni katolicycy				
22.	Stanisław Baranowski	1946-1956	10	Susz
23.	Stanisław Jurczak	1956-1957	1	Susz
24.	Ks. Lucjan Gelert	1957-1960	3	Kamieniec
25.	Ks. Jan Malinowski	1960-1962	2	Kamieniec
26.	Ks. Stanisław Kejdel	1962-1965	3	Kamieniec
27.	Ks. Jan Czajkowski	1965-1972	7	Kamieniec
28.	Ks. Tadeusz Ruciński	1972-1976	4	Kamieniec
29.	Ks. Tadeusz Mazur	1976-1979	3	Kamieniec
30.	Ks. Paweł Kurach	1979-1981	2	Kamieniec
31.	Ks. Wiesław Szymankiewicz	1981-2013	32	Kamieniec
32.	Ks. Tomasz Szramowski	2013-		Kamieniec

Przez ponad cztery stulecia w parafii kamienieckiej opiekę duszpasterską nad wiernymi Kościoła luterańskiego, jak i rzymskokatolickiego, sprawowało 32 duchownych. Przez 420 lat nad wiernymi Kamieńca opiekę duszpasterską sprawowali duchowni luterańscy, zaś od lokacji Kamieńca do reformacji do 1525 r. duchowni Kościoła rzymskokatolickiego z Susza. Po długim okresie dominacji Kościoła luterańskiego, od 1945 r., od zakończenia II wojny światowej ponownie duchowni Kościoła rzymskokatolickiego.

Najdłużej duszpasterzował w Kamieńcu Jan Jakub Mading – 39 lat, Jan Benjamin Baske 37 lat, Fryderyk Wilhelm Leistico i Gotfried Wolde przez 33 lata, zaś ks. Stanisław Szymankiewicz przez 32 lata. Warto tu nadmienić, że świątynia do zakończenia II wojny światowej pełniła funkcję kościoła dworskiego, toteż w mianowaniu i odwołaniu pastora decydujący głos miał właściciel pałacu.